

ad hoc-antagande (latin *ad hoc [negotium]*, ’för denna [uppgift]’), ett antagande skapat enbart för stundens behov och enbart inriktat på att förklara något besvärande faktum som inte låter sig förklaras på annat sätt. Förklaringsvärdet hos ett ad hoc-antagande blir med nödvändighet begränsat, eftersom antagandet saknar starkare anknytning till det övriga teoribygget eller resonemanget. Benämningen ”ad hoc” är i praktiken ofta nedsättande.

Ad hoc-antaganden är mycket vanliga inom pseudovetenskap, då företrädare ska förklara hur deras teorier kan vara sanna trots motsägande evidens. När astrologer deltar i tester och inte lyckas para ihop horoskopkonfigurationer med verkliga personbeskrivningar bättre än slumpen, kan de säga att personerna har ljugit i sina personbeskrivningar. När parapsykologer finner att ett test inte utfallit i paranormal riktning, kan de hävda att det beror på att försöksledarens egen paranormala förmåga motverkat försökspersonernas förmåga. Bägge dessa resonemang är exempel på ad hoc-antaganden.

Ibland talar man i formella (vetenskapsfilosofiska) sammanhang om *ad hoc-hypoteser* som modifierar en teori att mer eller mindre väl överensstämmer dels med det som den omodifierade teorin kunde förklara, dels med den anomali (avvikande observation) som gjort att den omodifierade teorin inte duger, dels med andra teorier som man betraktar som säkra. Ad hoc-hypoteser skiljer sig från *hjälp-hypoteser* genom att de senare har stort tillämpningsområde och inte är inriktade på att förklara någon särskild anomali. En typisk ad hoc-hypotes har inte heller några oberoende observerbara konsekvenser, vilket däremot hjälp-hypoteser anses ha. Det är dock erkänt svårt att ge en filosofiskt helt tillfredsställande definition av ad hoc-hypotes.

Jfr ►Ockhams rakkniv.

ATT LÄSA: ■ A. Grünbaum, *Ad hoc auxiliary hypotheses and falsificationism*, *British Journal for the Philosophy of Science* 27, 1976, s. 329–362. ■ J. C. Hunt, *On Ad Hoc Hypotheses*, *Philosophy of Science* 79, 2012, s. 1–14.

ad hominem-argument (latin *argumentum ad hominem*, 'argument mot personen'), *personargument*, är ett ►argumentationsfel som går ut på att en person attackeras snarare än det som personen sagt eller skrivit. Ett ad hominem-argument tar i regel formen av en nedvärdering av en annan persons argument eller åsikt genom att ifrågasätta personens motiv, heder eller allmänna trovärdighet. Ett ad hominem-argument drar in sakligt sett ovidkommande förhållanden eller påståenden i debatten. Detta är dock inte ett kännetecken som ensamt kan användas för att särskilja ad hominem-argument från alla andra typer av argumentationsfel.

Argumentationsteoretiker har delat in ad hominem-argument i flera typer, beroende på antingen argumentets exakta form eller på hur eller när det används i en debatt. Enligt Douglas Walton råder dock stor förvirring inom argumentationslitteraturen när det gäller typindelningen av ad hominem-argument. Några typer som kan anses klassiska är enligt Walton (med engelsk terminologi): *circumstantial*, dvs. man pekar på vissa omständigheter som gör en person benägen att hävda en viss ståndpunkt utan att bedöma vilka argument som åberopas för ståndpunkten; *abusive*, dvs. man hävdar att en viss person inte är pålitlig och att man därför inte bör lyssna på honom; *bias*, dvs. man hävdar att motståndaren inte är saklig och ojävig; *tu quoque* (latin 'du också'), dvs. man hävdar att motståndaren gör samma fel som han/hon hävdar att andra gör; *poisoning the well*, dvs. motståndaren görs ned i förväg så att ingen ska lyssna på honom.

Ad hominem-argument kan vara vanligt förekommande i pseudovetenskaper vars anhängare har stark auktoritetstro. Exempelvis kan en anhängare till ►kreationism avfärda en kritiker med att denne inte har den rätta kristna tron.

ATT LÄSA: ■ D. Walton, *Ad Hominem Arguments*, Tuscaloosa 2009.

afrocentrism, en kulturell och akademisk strömning som framhäver Afrikas (särskilt det svarta Afrikas) historiska arv. Mer spe-

Afrocentrism

Vem är rasist?

Pseudovetenskaplig historieskrivning kan ibland ha politiska syften, mer specifikt till exempel nationalistiska eller etnocentriska. Politik som alltför oförblommerat framhäver den egna folkgruppen på bekostnad av andra ses emellertid inte som riktigt acceptabel i demokratier. "Eurocentrism", framhävandet av Europa och av västerländsk kultur, har blivit ett skällsord. Märkligt nog har inte "afrocentrism" fått samma klang, utan ordet används av afrocentrismens företrädare själva. De anklagar gärna sina motståndare för att vara rasister. Mary Lefkowitz' utmärkt välgrundade kritik av afrocentrismen avfärdades till exempel av Molefi Kete Asante som rasistisk. Desto mer överraskande är det att samme Asante kan hävda att "de flesta vita lärare (. . .) har inte en passande inriktning [*orientation*] för att nöjaktigt undervisa i afroamerikanska studier. De kan vara olämpliga med avseende på inriktning, fakta, pedagogiska färdigheter eller ödmjukhet, en nödvändig inställning till information man inte besitter." Pröva att byta ut "vita" mot "svarta" och bedöm hur det låter.

(Källor: www.asante.net/scholarly/raceinantiquity.html och www.asante.net/scholarly/thewhiteprofessor.html)

cifikt har företrädare för afrocentrism velat uppvärdera Afrikas bidrag till världshistorien. Detta har ofta skett med rent pseudovetenskapliga metoder. Man har till exempel hävdats att de antika grekerna i stort sett stulit (eller importerat) sina viktigaste kulturella och vetenskapliga framsteg från Egypten. Vissa afrocentrister har påstått att Sokrates var svart, utan att det finns det minsta stöd för detta i historiska källor. En annan afrocentrisk idé är att civilisationer i nya världen ska ha skapats eller influerats av besökande afrikaner före européernas upptäckt av Amerika. Dessa och många andra afrocentristiska idéer saknar historiskt stöd, och förefaller att lanseras bland annat med syftet att stärka självkänslan hos USA:s svarta befolkning (jfr ►historieförfälskning). Afrocentrismen är en huvudsakligen amerikansk företeelse. Den har fått visst insteg vid amerikanska skolor och universitet.